

Opheusden, 20 januari 2010

Betreft: Restauratie/uitbreiding orgel

Geacht College,

Onlangs werd het orgel in onze kerk, dat werd gebouwd door de orgelbouwer J. de Koff te Utrecht, gerestaureerd en uitgebreid met enkele registers. De restauratie bestond uit het aanleggen van nieuwe bedrading, het plaatsen van nieuwe membranen, elektromagneten, toets- en pedaalcontacten en verder het inbouwen van nieuwe schakelaars voor de registerfuncties. Tevens werden er geheel nieuwe klavieren geplaatst. Omdat het orgel uitgebreid zou worden met enkele registers, werden er nieuwe windladen gemaakt, waarop het nieuwe pijpwerk geplaatst zou worden. Een behoorlijke klus, waarmee ook een flink bedrag was gemoeid. De opdracht voor deze restauratie en uitbreiding werd gegeven aan de orgelbouwer Pels en van Leeuwen te 's-Hertogenbosch, die het orgel al jarenlang in onderhoud heeft. Begin mei vorig jaar werd de speeltafel van het orgel losgekoppeld en moesten we ons tijdens de erediensten de eerste weken behelpen met de piano en later een elektronisch orgel. Nadat de orgelbouwer de speeltafel in de werkplaats had gereviseerd, zagen we als gemeente dat in oktober een begin werd gemaakt met de eerste werkzaamheden aan het orgel en keken we verwachtingsvol uit naar het moment dat de restauratie afgerond zou worden. Zondag 29 november 2009 was het na 7 maanden eindelijk zover en kon het orgel weer gebruikt worden tijdens de eredienst. Nu, een kleine twee maanden later wil ik u d.m.v. deze brief laten weten wat ik van de gereviseerde speeltafel en de uitbreiding/klank van het orgel vind.

De speeltafel

Bij het bespelen van het orgel valt in de eerste plaats op dat de speelaard veel directer is geworden, voorheen was het toucher wat plakkerig. Bij het indrukken van de pedaaltoetsen is dat soms oppassen geblazen, als je deze indrukt heb je wel heel snel contact. Verder is het fijn dat het pedaal rammelvrij is gemaakt en dat de zijdelingse beweging is weggenomen. De diepgang van de toetsen van de nieuwe klavieren is wel iets groter geworden, maar het voelt plezierig aan, al mis je wel de "knik" zoals bij een mechanisch pijporgel.

De speeltafel ziet er keurig verzorgd uit, de registertrekkers met gekleurde porseleinen plaatjes zijn overzichtelijk aangebracht boven de manualen: witte plaatjes voor Manuaal I, roze plaatjes voor Manuaal II en tremolo, groene plaatjes voor het pedaal. De koppels bevatten een combinatie van de verschillende kleuren. Ook zijn er plaatjes aangebracht boven de registertrekkers, dit om aan te geven waar de registers van beide manualen, pedaal en koppels zich bevinden. Deze registertrekkers, die je vroeger op het harmonium zag, zijn waarschijnlijk uniek voor een pijporgel!

De verlichting die boven de lessenaar is aangebracht zorgt voor voldoende licht op manuaal I en de lessenaar zelf, maar er is wat schaduwvorming op manuaal II en de registertrekkers, omdat het plankje waar het boek op staat wat breder is geworden. De schaduwvorming zal zich vooral voordoen tijdens de avonddiensten in de wintermaanden. Zelf ervaar ik dit niet als hinderlijk. (De schaduwvorming is inmiddels verholpen.) De pedaalverlichting is keurig aangebracht onder de klavieren en zorgt voor voldoende licht op het pedaalklavier.

De bank, lessenaar en pedaaltoetsen zijn gelakt of in de was gezet, het ziet er weer als nieuw uit.

Uitbreiding orgel met Quint 2 2/3-Octaaf 2'-Gedekt 8'

Het orgel in de kerk had 11 sprekende stemmen, maar is nu uitgebreid met 3 sprekende stemmen. Voor de Salicionaal 4' is de Fluit 4' in de plaats gekomen. Daarmee komt het orgel op een totaal van 14 sprekende stemmen. Er is ook nog één stem gereserveerd, de Open Fluit 4' op het hoofdwerk, waarvan de registertrekker en de noodzakelijke voorzieningen in de speeltafel al zijn aangebracht.

Fluit4 '(Manuaal II)

De zachte Fluit 4' op het bovenwerk mengt zich goed met de ander stemmen van het bovenwerk zoals de Holpijp 8' en de Nachthoorn 2'. De balans tussen de onderlinge stemmen is goed. De combinatie Holpijp 8' en Fluit 4' is goed te gebruiken tijdens voor- of tussenspel (gebed) of bij de begeleiding van het koor (continuo-partij). Als je deze combinatie koppelt aan de Prestant 8' is deze registratie goed te gebruiken bij een zachte begeleiding. Fijn is het dat de lage tonen van de Fluit 4' veel beter reageren dan van de voorheen geplaatste Salicionaal 4'. De Nasard 2 2/3' geeft een mooie kleuring aan de fluiten van het bovenwerk.

Quint 2 2/3 en Octaaf 2' (Manuaal 1)

De fraaie Quint 2 2/3' op hoofdwerk geeft het orgel een diepe, warme klank. Het register is ook prima te gebruiken als uitkomende stem in combinatie met de Prestant 8' en eventueel de Octaaf 4'.

De Octaaf 2' van het hoofdwerk heeft een beetje "Spuck". Je hoort boven bij de speeltafel het aanspreken van de pijpen. Deze "Spuck" werd in de periode 1950-1970, de zgn. Neobarok, veelvuldig toegepast, tegenwoordig minder. Door de plaatsing van dit register heeft het orgel meer helderheid gekregen, belangrijk bij de begeleiding van de gemeentezang.

Door de uitbreiding op het hoofdwerk met de Quint 2 2/3' en de Octaaf 2' is het prestantenplenum, dat uit Prestant 8', Octaaf 4', Octaaf 2', Quint 2 2/3' en Mixtuur bestaat, nu compleet.

Gedekt 8'(Pedaal)

De Gedekt 8' op het pedaal geeft het orgel meer draagkracht bij de begeleiding van de samenzang, dit is prettig, want de gemeente zingt immers vanuit het pedaal. Van de Gedekt 8' zijn 12 houten pijpen nieuw gemaakt, de andere 15 pijpen zijn afgeleid van de Subbas 16'. Ook hier zijn de pedaalstemmen (Subbas 16' en Gedekt 8') goed in balans.

Samenvattend kom ik tot de conclusie dat het orgel in technisch opzicht is verbeterd.

Genoemd zijn al de directe aanslag, het plezierige toucher. Voorheen moest je als organist meer "werken" om een goed resultaat te bereiken, nu gaat het min of meer het vanzelf. Het blijven hangen van de registers blijft nog een punt van aandacht. De laatste tijd is dit vooral bij de Octaaf 4' op het hoofdwerk. (Het blijven hangen is inmiddels verholpen.)

De klank van het orgel is voller geworden, met een fris, helder klinkend hoofdwerk en als contrast het bovenwerk met zijn overwegend zachte stemmen. Op het pedaal zijn de bastonen duidelijker waarneembaar. Over de klank van de tamelijk scherpe Mixtuur en Octaaf-Tertiaan

zijn de meningen verdeeld. Een herintonatie van beide stemmen behoort tot de mogelijkheden, maar wellicht is het beter om de klank van de jaren vijftig van de vorige eeuw te respecteren. Een andere optie is om de Octaaf-Tertiaan te verwijderen en een Sesquialter 2-sterk te plaatsen, deze is namelijk wat milder en fraaier van klank. Hopelijk dat de gereserveerde Open Fluit 4' op het hoofdwerk in de toekomst geplaatst zal worden.

Het orgel heeft door de uitbreiding meer mogelijkheden gekregen voor het literatuurspel, maar voldoet vooral als begeleidingsinstrument om God bij het zingen van de psalmen, gezangen en geestelijke liederen te aanbidden, te danken en te loven! Hij is het immers waard!

Tenslotte gaat mijn dank uit naar het College van Kerkrentmeesters, de orgelbouwer Pels en van Leeuwen met het geslaagde resultaat, maar ook naar de Herv. Gemeente van Ochten. Zonder de gesprekken die we gevoerd hebben, maar ook de offervaardigheid van de gemeente waren we niet zover gekomen.

Met vriendelijke groet,

Adriaan van der Linden